

mezi třídou a učitelem je tak velké, že žáci, aby zkompromitovali nenáviděného učitele, se chovají během inspekce pasivně, aby nechali učitele na holičkách.

Neformální řád, jak v podniku, tak i ve třídě zůstával dlouho mimo pozornost. Vedoucí závodu viděl výlučně jen výrobní efekt, učitel výlučně jen „zprostředkování vědění“.

Řešení napětí mezi formálním a neformálním řádem spočívá v přizpůsobování a spojení obou, ideálním případem by bylo ztotožnění obou řádů.

Každý organizační systém má svůj specifický účel. Formální řád chce zajistit účel instituce. V podniku pracovní efekt, produktivitu, ve škole zprostředkování vědění, učební efekt, výchovný a vzdělávací efekt. Kdyby formální řád zcela odpadl, pak by byla zpochybněna produktivita, popř. učební efekt.

Výchova v domovech a rodinách pěstounů v procesu evropské integrace

Mojmír Vážanský

Ústřední motto II. evropského vědeckého kongresu o domovské a pěstounské péči (III. European Scientific Congress on Residential and Foster Care), který se konal ve dnech 29.09.–02.10. 1993 v severoněmeckém Lüneburgu, znělo: Samotná láska nestačí. Setkání zainteresovaných odborníků uspořádala pod záštitou spolkové ministryně pro ženy a mládež Dr. A. D. Merkelové místní univerzita v čele s děkanem fakulty věd o výchově Prof. Dr. H.E. Colla-Müllerem. Kolem tisícovky účastníků z téměř všech evropských zemí, ale i mimokontinentálních (například USA, Izrael) vyslechlo při svíčkách ve starobylém prostředí knížecího sálu radnice pozdravné projevy prezidenta ministrů země Dolní Sasko G. Schrödera, Dr. Merkelové, starosty města U. Inselmanna, rektora lüneburské univerzity Prof. Dr. H. Donnera, presidenta EUSARF (European Scientific Association for Residential and Foster Care for Children and Adolescents), Prof. Dr. W. Hellinckxe z Belgie a presidenta kongresu Prof. Dr. Colla-Müllera. Každý z řečníků ze svého hlediska vyzdvihl význam setkání členů EUSARF a dalších zájemců, zejména se zřetelem k budování vztahů mezi zeměmi západní a východní Evropy; ze sponzorů akce nutno vyzdvihnout nejen Spolkové ministerstvo pro ženy a mládež, Německou společnost pro výzkum, Dolnosaské ministerstvo vědy a kultury, město a univerzitu Lüneburg, nýbrž i 17 firem od Hamburgu až po Stuttgart.

Pár slov k programové struktuře. Jednání probíhala na dvou místech:

v kongresovém hotelu Seminaris a v prostorách univerzity — obě místa se nacházela přibližně v desetiminutové pěší vzdálenosti. Kongresový pořad denně tvořila hlavní jednohodinová přednáška, bez diskuse. Stanovená tématická těžiště rozvíjely 45 minut trvající uvádějící referáty, bez diskuse. Po jejich odeznění byly paralelně nabídnuty dva referáty (po 40 minutách) ke speciálním aspektům problematiky, s dvacetiminutovými diskusemi. V odpoledním bloku si přítomní v pracovních skupinách na základě dvou až tří dvacetiminutových referátů vyměnili zkušenosti z teorie a praxe. Podvečerní půlhodina byla vyhrazena možnosti představit projekty spolupráce, prezentovat písemné materiály, knihy a časopisy. Účastníci si tedy vybírali mezi 7 souběžně uváděnými referáty, 14 semináři, 12 pracovními skupinami a 12 čteními (lectures).

Široká nabídka příležitostí seznámit se s výsledky práce, výzkumem a zkušenostmi kolegů z ostatních zemí přesahovala fyzickou a duševní kapacitu jedince. Poznatků, informací a podnětů se dostávalo nejen z úst více než 140 řečníků, ale i četnými rozhovory mezi přítomnými, prostřednictvím dostupných písemných materiálů, i zásluhou publikační mozaiky odborné literatury.

Zbývající část pojednání vyplňuje subjektivní pohled na vybraná vystoupení: může dojít k nechtěnému zkreslení skutečnosti (zájemci o podrobnější informace se mohou hlásit na adresu autora článku): sborník příspěvků bude k dispozici v průběhu první poloviny 1994.

Zahajovací přednáška Prof. Dr. W. Hornsteina (Univerzita Bundeswehru, Neubiberg, SRN), nazvaná „Sociální poloha problému a kulturní tradice v procesu evropského sjednocení“ směřovala k cíli, ve smyslu pedagogicky orientované diagnózy přítomnosti nových, pro výchovu významných, sociálních linií a uspořádání konfliktů, které se nyní rýsují v celé Evropě v souvislosti s krizovými změnami po pádu zdi mezi Východem a Západem následkem nové situace ve světě. Tyto nové konfliktní linie jsou nepochybně způsobeny předně střety „starého“ s „novým“, „vlastního“ a „cizího“, za druhé zničením cesty zajištěných základů existence a s tím spojených úkolů revize a hledání identity z rozmanitých hledisek, a konečně za třetí rozmachem rasismu, fundamentalismu a nacionalismu jako náhrady za ideologické vakuum po zhroucení státně socialistických systémů.

Konkrétní projevy těchto linií konfliktů se samozřejmě zobrazují v různých evropských zemích rozdílně: neurčují pouze všeobecně společenskou situaci současnosti, nýbrž také představují rámcové podmínky a výchozí požadavky na výchovu a zejména zvláštní úkoly výchovné pomoci, kterým se kongres věnoval. Konečně jde také o otázku, jak je vzhledem k této situaci možná spolupráce a především vzájemné učení na mezinárodní úrovni.

Nad tématem „Obtížný poměr mezi sociální pedagogikou a psychiatrií mládeže“ se zamyslel Prof. Dr. W. Ramb (univerzita Lüneburg). Uvážíme-li, že sociální pedagogika je s psychiatrií mládeže vzájemně úzce propojena, pak mají také psychiatrické poruchy mládeže vždy sociální obsahy jak příčinně, tak prospektivně: sociálně pedagogický aspekt tvoří její integrální součást. Poněvadž na druhé straně sociálně pedagogické deficity mají základní psychické implikace, potenciálně ubližují a podmiňují nebo zhoršují faktickou chorobu, je psychiatrická „klinika“ mládeže vyhraněnou zónou sociálně pedagogické tematiky a speciálních sociálně pedagogických poznatků.

Nestejně vybavení jedince však dovoluje rozmanitě prožívat a rozdílně pojednávat o „témže“ — velmi odolává nestejným sociálním požadavkům, pohříchu rovněž stoupá a roste („co mne nezabíjí, to mne posiluje“). Proto je také ohled na nezrušitelné, nestejně „primární“ vybavení při sociální integraci předpokladem spravedlivého posouzení toho, co má přijít, aby jedince v jeho odlišnosti od ostatních sociálně zaručilo specifčnost jeho jedinečnosti, jeho důstojnosti, pokud je to možné. V tom se sblížují požadavky či objednávka psychiatrie mladých a sociální pedagogiky. „Chtěná“ rovnost za dané nerovnosti subjektů vzhledem k intelektuální egománii směřuje k zatěžování postižených, obtížně humanisticky kamuflována se při nejbližší příležitosti brutálně manifestuje.

O koncepcie výchovy, orientované na vzruch a zážitek se s posluchači podělili Prof. Dr. J. Ziegenspeck (Univerzita Lüneburg) a dvojice mladých vědců R. Hammer a M. Denzer (Centrum výchovné pomoci Neunkirchen, SRN). První přednášející v příspěvku „Pedagogika zážitku: alternativní koncepce k ustálenému umístění ve výchově v domovech“ poukázal na význam pedagogiky zážitku jako alternativy a doplňku tradičních a „usazených“ výchovných a vzdělávacích prostředků. Zapustila kořeny v reformní pedagogice a v současnosti opětovně získává na důležitosti zejména tam, kde se školní a sociální pedagogika uzavírá kreativním strategiím řešení problémů.

Referát „Psychomotorika: spustit duši — hnutí mezi praxí a vědou v domovské výchově“ představoval výsledek výzkumného praktického projektu (od roku 1990) v léčebně–psychiatrickém domově dětí v Neunkirchenu nad Sárrou. Cílem projektu bylo naplánovat a realizovat všední den skupiny dětí podle psychomotorických principů. Ukázalo se, že psychomotorika jako princip všedního dne může rozvíjet svou terapeutickou a pedagogickou sílu. Výše uvedený pár výzkumníků vycházel z předpokladu, že každé dítě je samo odpovědné za organizaci vlastního rozvoje a vychovatelky s terapeutkami musí dát k dispozici potřebnou pomoc prostřednictvím utváření rámcových podmínek.

Velice poutavě své názory shrnul Prof. Dr. S. Millham (Dartington Social

Research Unit Devo, GB) v přednášce „Stát jako náhražka rodičů — historická analýza“. Na základě srovnávacích momentů přiblížil význam a úlohu státu při deficitu rodinné výchovy, zaznamenal nejdůležitější atributy jednotlivých období a upozornil na povinnost společnosti zabezpečit optimální rozvoj všech dětí.

Nad významem rituálů a symbolů ve výchově v domovech se zamyslel Prof. Dr. M. Dalfert (Fachhochschule Regensburg, SRN): konstatoval, že se formy a koncepce péče o děti a mládež s nápadným chováním v německých zařízeních domovů v průběhu posledních 20 let znatelně změnily. Tyto převážně pozitivní změny však nejsou jen chráněny ve vnitřním prostoru institucionální pomoci mladým, nýbrž také reflektují všeobecné společenské změny přibývající diferenciaci, pluralismu a individualizaci. Tak zvané standardizované vzory sociálního chování, které upevňují, mění a umožňují obnovení sociálních poměrů, které doprovázejí tradované v symbolické formě obzvláště krizových dobových a územních proměn, již dávno nemají všeobecně zavazující ráz.

„Rizikové chování mladistvých“ — příspěvek T. Gabriela (Univerzita Lüneburg) a M. Colla-Troxé (Hamburg) — poukázal na fenomén, který lze v posledních letech pozorovat u mladistvých a dospívajících: své zdraví a tělesnou neporušenost znehodnotí na hru způsobu rizikové chování.

Difúze všedního dne pokračuje: stále jemněji budou spřízněny možnosti individuálního prožívání s procesy normování: možná originalita všedních zkušeností bude odsunuta ve prospěch poddajných náhražek. Současně se zruší integrita jedince. Mnohokrát citovaná formulace „smrti subjektu“ odstředí individuální jednotu a vytvoří přechod ke společenskému modelu situace „zvýšené nepřehlednosti“.

Nyní existuje hypotéza, že tyto elementy postmoderního pojetí společenských procesů dospívajících budou chápány a uspořádaně realizovány jako strukturální moment jejich osobního prožívání. Přitom v případě nutnosti jednají za přispění prostředku, který jim zajišťuje poznatelnost — vlastního těla. Rizikem zatížené chování tedy bude „zcižovacím procesem“ ještě hrabivého jedince, který současně předstírá zdání integrity. Toto „quasi-destruktivní“ chování bude nakonec chápáno jako typ na mínění založeného procesu, který ve hře se zranitelností, citlivostí odkazuje na zaujetí těla: teprve možnost vlastní smrti nabídne prostor útěku před poznatelností Já.

Ze sociálně pedagogického hlediska proto může být rizikové chování považováno za dějově logický produkt zpracování společenské skutečnosti mladistvých: na pozadí jejich životní situace využívají dospívající rizikové chování jako strategii úlevy a zvládnutí, aby se vyrovnali s konflikty a tenzemi.

Mimoto v rámci svého vývoje k dospelosti sledujú rozumné ciele, realizujú vlastné názory a hľadajú svoju identitu.

Zážitkově pedagogická pojetí, zejména v oblasti sportu, se přitom jeví jako vhodný základ, poskytující dospívajícímu něco rozumného pro volbu, která mu prospěje v rizikových sférách.

Vyvrcholením kongresového jednání, alespoň podle mínění autora, bylo vystoupení Prof. Dr. H. Thiersche (Univerzita Tübingen, SRN) o vztahu politiky a pomoci mladým. Svěrázné, originální pojetí přenosu myšlenek směrem k auditoriu umožnilo orientovat se v problematice hostitelské země, zaměřilo k neo-konzervativní interpretaci společnosti, analyzovalo společnost pohledávek a potřebné morálky sociálního státu, poukázalo na úkoly pomoci mladým v moderním světě, orientovalo se na domovní výchovu v rozporech, konstelaci nových problémů, expanzí a alternativ posledních dvaceti let. Přednášející vyzdvihl lidskou životní orientaci výchovy, upozornil nejen na zvlášť kvalifikovanou, nýbrž i na alternativní profesionalitu vychovávajících. Zaměření na svět člověka znamená otevření se sousedství, regionu, bližším místním vztahům. Zde se vyskytují velmi rozdílné úkoly: činnost rodičů získá na významu jako objasnění možnosti návratu, jako zpracování příkoří a frustrací u dětí, jako konzultace také pro rodiče, kteří se musí vyrovnat s tím, že svému dítěti nestačili.

Závěrečné myšlenky patřily výzkumu, který je aktivní, účinnou politikou a vytvořily vstupní prostor do finální části kongresu, která se věnovala vztahu výzkumu a politiky za účasti kompetentních pracovníků ze Švýcarska a Německa na pódiu a desítek posluchačů v sále. Po ní následoval „kulatý stůl“ o perspektivách kontaktů na vědecké úrovni mezi evropským Západem a Východem. Zástupci Španělska, Německa, Francie, Velké Británie, Holandska, Belgie si vyměnili své představy o spolupráci s účastníky z Rumunska, Ruska, Ukrajiny, Polska, Maďarska, České republiky, Chorvatska, Slovinska a přispěli k získání vzájemného porozumění a pocitu, že se daří vytvořit skutečný most kooperace ve výchově dětí a mládeže.

Príčiny kriminality mladistvých

Jolana Hroncová

Jednou z oblastí, v ktorej sme sa začali približovať západnému svetu je kriminalita a toxikománia. Aj keď v tomto smere ešte našťastie nedosahujeme úroveň USA, kde je situácia omnoho horšia, je načase prebrať sa zo sebauspokojovania. Prudký rast kriminality po roku 1990 nás oprávňuje